

Swali hili lilitahini mbinu ya tathmini. Jibu la A (*dhifa ya wazazi shuleni*) lilivutia wengi. Kifungu hiki hakizungumzii dhifa ya wazazi moja kwa moja. Kile tunachoona ni kwamba wazazi wanafika shuleni na waingiapo mkutanoni mabishano yanaanza na kuendelea mpaka pale kijana anapoonekana kutoa mwongozo unaokubalika na wote. Hapo wanaonekana kupatana. Kwa hivyo jibu sahihi ni C. (*Mzozo na mapatano shuleni*).

4.2 SEHEMU YA PILI: INSHA

Mwaka wa 2008 insha ilikuwa

Andika insha isiyopungua ukurasa mmoja na nusu juu ya kichwa kifuatacho:

Anza kwa: Wingu kubwa jeusi lilitokea upande wa mashariki. Baadaye matone mazito mazito

Katika Insha hii mtahiniwa amepewa kichwa ambacho kinamwelekeza kuweza kuandika insha yake kwa njia anayotaka mwenyewe.

Yafuatayo ni maelezo kuonyesha jinsi alama katika viwango vinne maalum zinavyofikiwa katika usahihishaji. Viwango hivi ni vya alama 01-10, 11-20, 21-30, 31-40.

4.2.1 Kundi la kwanza (alama 01-10)

Watahiniwa hawa, hasa wale waliotuzwa alama 01-05, huwa wameandika insha zao vibaya mno. Baadhi yao hutumia maneno ya Kiswahili, kiingereza na hata lugha zao za mama kiholela tu bila kuunda sentensi yoyote. Wale waliotuzwa alama 6 – 10 huwa wameandika insha zao kwa Kiswahili kilicho na makosa mengi sana ya sarufi na tahajia. Mawazo yao hayatokei vizuri. Huwa pia wamepotoka kwa upande wa mada.

Mtungo wa Kwanza

Anza kwa: Wingu kubwa jeusi lilitokea upande wa mashariki. Baadaye matone mazito mazito

Anazai sai cis waza jisuthe whzi samzi keie wde
kei sam wdaieise ig e, poie kaigel baadaye forosuezik
fatzie wde izudea dlezi lonerkei wdidam dam igar
damza wdeie mozie mazito abiz keigundi
ihize peitoni maziwtam dam wkeza imigam sa
kwa maingu kubwa jeusi ite oke dlm dam dei
fkeza uzmaige famde mazwde ditomde wde wamde
kamzei maziwnize gamdeie w de melond mazi
ito kubwa jeusi itokea upande wa mashariki dumze
mezi tamzeike matacom ewde dam zamei izi zale
famwa dam de wde sam damde wda wde da wdeie
udigozi pozie wdu semealda wde dumde samie su
damige ziem cum damde wde dam de wde ded
pampam ewdei wdei dumze tiowdu demde

POWERED BY: WWW.MANYAMFRANCHISE.COM TEL 0728450425

Keigete dze dutzie kemde damie wdeu
Piizige kem de kedzie wa' masnor dta dami
wumzaiie ude damd Kereu de, w dam dem de
Sakeri wdi da kiezeie kekkei ewdi ewd da' gar
kemde wdi kiezie ude dam dew de dam de dam
dakza di' gewde wde' id fun amde w tume tam
Samiedamde wdi' dam dam de' swd igewde dam
bi' kewana wda na igewd dam tanzende da dam
waze take tam dawd duwe bamie wde' nde
mazto waziforos amito igu wde igu wde wde
Pizais sam wde zam wde damd' da ne mig
ke wazizunde undie dagu e dam ze wde' nde
tozie dam de uozam zinde tam de bam zie
Nje' igew de z. Putanpuw' zaine w umieye

Kwzi' Paiza wdezi' unie amza wazgie kawdia
Pa' izie igewd damd ude tu' fuzine' izie wde
dawde dam wde igewde wazam' mu' kem
wdu' hewde igew' zigew
vizi' w zam do wde dam de dam wzaivie' und
maziwurd' ed ude dam de dam de dam de wde
Mziew.

(alam
a iliyotuzwa 02)

Mwandishi wa insha hii, hawasiliani hata kidogo. Maneno aliyotumia hayajulikani ni ya lugha gani.

Vitungo wa pili

Andika msha isiyopungua ukurasa mmoja na nusu juu ya kichwa kifuatacho:

Anza kwa: Wingu kubwa jeusi lilitokea upande wa mustariki. Baadaye matone mazito mazito yalianza.

JAMAA HADAA
Kumikiniika aridhini Ana nwa kuleli ukhanga Kanakutuvalia Kikamba
Cha ukwa waliponena yo kuwa dariti ya mvua ni mawingu na
marbo kangoja bwenda yavaja na yakiya haenda tukala nyama
za mapaja. Likunwa imkunwa ni nadra kwa kata hii ya msumila
kuyesha. lakini nesi kutukufa moyo.

Mgao yaa na mpua hali wali mkavu hawakuenda jeshi
waliponena ya kuwa mstahemilivu hila mbivu. kwa kunkulikuntu
tuliyatayerisha wa shamba tukuu tukishiri mamuya kutoka kaza mda
Nikidhahi mumpata kumbe mumpatikana. Kwani mvua likunwa
ya kupindukia. Muni hu iliababisha mafa mengi sawa.

Mwana akaidi hafaidi upaka rku ya iddi. Mto
iddi alikuwa amesha zila balaa. Nilipokuwa njiani nilikuwa
mati wa watu mikitizia kumbe nii Iddi amesha viatu vya
waja. Asiyisikia la mwanu luyana wa kuu. Kwani iddi alika
matwa na kupigwa kimsaragamba. Hapo ndipo alikumbuka za
mawizi ni ambaini siku.

Kila kizuri hukinosi ila. Mfata Jdi alikuwa na mkono
mrefu. Nyumbani alikuwa na mkomo wa birika. Alikuwa
haambiliki wala hasemeze. Kwani masiku yake alikuwa
ameyafia pamba. Hasikii h mwadhini wala mtaka
maji mikitini.

Majuto ni mpukw luju kungume uldi alikumbuka
baada ya kuwa amesha katika shamba la watu. Alitiwa
mbafoni na kupelikwa korokoroni, kweli clamu nzito ngali
maji. Nilifanya bidii ya mduwa kumyoa iddi lakini bidii
Yangu iliambelea patupu. Jamani mkinje angali mbichi
kweli hawakoposea lakini iddi alioya geverani haku
unjuta majuto yo firawi aki'aki na laili ningelijua!!

(alama iliyotuzwa 08)

Mtunzi wa insha hii alitumia methali na semi ambazo haziambatani kamwe na mada ya insha. Hata hivyo, ametumia maneno ya Kiswahili.

Kundi la Pili (alama 11-20)

Kundi hili ni la wale wanaonyesha kuimudu lugha kidogo na wanaweza kuandika sentensi zinazoleta maana. Wale waliotuzwa alama 16-20 in wale wenye mawazo yanayoweza kutiririka kidogo. Hata hivyo, wale wanaotuzwa alama 11-14 huwa hawana mtiririko wa mawazo, na wanafanya makosa mengi zaidi ya sarufi, msamiati na tahajia. Insha za kundi hili huwa hazikutosheleza urefu unaotakikana.

Mtungo wa tatu

SIKU AMBAYE SITAHISAHAU

Andika insha isiyopungua ukurasa mmoja na nusu juu ya kichwa kifuatacho:

Anza kwa: Wingu kubwa jeusi lilitokea upande wa mashariki. Baadaye matone mazito mazito ...yakaonekana

Katika upande wa magharibi. Nilipokuwa ni cheza niliona mawingu jeusi ambao unaoleta mvua. Nilikuwa nikicheza baba yangu aliniambia ya kwamba katika sehemu za huko Naivasha watu wanafanya kazi ya kuchota maji.

Nilipokuwa nikienda kuchunga naombo niliona kuwa mvua kubwa hitanyesha kwa sababu ulipo kuwa inje, watu walikuwa waki tafuta mabaseni hili wachotoa maji. Nilipo kuwa nikionga nilisikia tanda kutoka kwa jirani wetu.

Bunde si punde nilisikia watu waki sema ya kwamba kuna watu wawili ambao walikuwa na radhi. Nilipomaliza kuoga nilisikia radi kutoka kwa mzee mmoja ambaye alikuwa akiwaua watu wengi. Nili kuwa nikijitayarisha kuenda kwa serehe mama yangu aliniambia ya kwamba kuna watu ambao wanatumia radhi kuwaua watu wong'ono.

Nilipokuwa nikienda katika hilo serethe mama yangu aliniambia ya kwamba kuna watu ambao wanachungwa watu njiani. Nilipokuwa nikienda kwa hiyo soroho mtu mmoja aliniambia ya kwa kuna watu ambao wana tabia ya kupiga watu wengineo wana enda katika kazi zao.

Nilipokuwa nikienda katika hilo serethe mvua hikaanza kunyesha baada ya hiyo mvua, nikaenda na safari yangu nikienda kwa rafiki yangu ambayo alikuwa amoni- alika kwa hiyo serethe. Nilipofika huko mvua nyingine hikaanza kunyesha, na hiyo mvua ilikuwa ya mawe madogo madogo.

Watu katika serohe walikuwa wengi sana katika hiyo serohe. Katika hiyo serohe watu wa huko hawakuchonga banda ya kutimia katika hiyo serohe. Watu walikuwa na furaha mzomzo. Rafiki yangu alinikaribisha sana. Katika hiyo chumba chao. Nilipokuwa huko niliona kijana mmoja ambayo alikunyesa ti ti ti!

Nilipokuwa nikurudi nyumbani nilianguka tapani tupuni na nguo yangu alikuwa jeups pe pe pe. Nilipofika nyumbani mama yangu aliniambia ya kwa kutikuwa na tanda huku kwetu na radi. Mama aliniambia ya kwamba kuna watu watatu ambao wakuawa na radhi.

(alama iliyotuzwa 12)

Mwandishi huyu ameielewa mada aliyopewa. Ila yake kubwa ni sarufi na tahajia, pamoja na kutokuza hoja.

MAFURIKO KILIJINI MWETU

Andika insha isiyopungua ukurasa mmoja na nusu juu ya kichwa kikuatacho:

Anza kwa: Wingu kubwa jeusi hilitokea upande wa mashariki. Baadaye matone mazito mazito

Yakianza kuungaa angani

Ukikuna ni saa 9 adhibuni ambapo tukikuna tukitipapisi ndani ya chumba chetu cha kulala na hali ya banyo ukikuna swani ndogo kwa wanayama wakiwata wakikunika tani tani.

Mara nchi nikidana kupatukua hali ya hewa ulianza kuinga mbaya mara baridi kali ambapo kwa kweli ukikuna wa kiba hamsini kwa sekunde moja ulianza kujuma niwaza mala kwa mala hali mahazi ambapo mgomba nreli wakiwawama nilianza kutaa kamsa kwa Sauti kubwa hali angalau baridi hivyo lakini lo ukikuna ni usingizi tu.

Baada ya dakika chache ukikuna nilimalami sha wanayama watu ati zizi lakini lakini mambo yakanda mirama mara upapo mkali ulianza kujuma niwaza kutatemeka bila ya kuzaa madali ambapo nilimwona mara mvua ambao ulikuna ukikula kwa mwendo wa kasi nilianza kupiga kamsa haa majirani wange wani Sauti kukobuka na janga hao.

Bila kupotasa wasaa umarzo kuanyesha na matatemeko wa ardhi ulianza nilianza ukikuna na wakazi wa mwisho kwa wanadamu wote duni hali hii hikiwa ya kutotoka lakini mvua ulianza kuchacha mvua hendi kwa waki mala mara wanakulwi walianza kucumba mala lakini lo mali yalianza kutokea katika kuta la nyumba watu walianza kuumba mganda kutoka kwa sgrimali lakini mvua ulizidi watu waliandalea kufa kwa kiasi hila walitompwa na mafuriko ambao

Kwa kweli ulizempa mmea mabika mashamba ya
yote tulipokunywa tukikoka mfulgo yetu mara
tuliviza kuona jirani yetu alikuwa amekokela kama
Jahazi nikianza kutoa sauti ambao ulikuwa wa hali hatari

Kwa kweli Janga hilo la mafumyo ulizempa mmea
yote katika mashamba wote walikuwa hakuna mtu hata
mmaja glinusumika kifo cha kabla mara nikishika
Jahazi langu na kuelokea mara ambapo nyumba yetu
hikukwama mara nikisika mlio wa jirani wangu ambaye
tulikuwa katika mkasa huo nikinyakanyaza hati mali ambapo
mlio huo hukukwa ukisikwa

Nikianza kutoa mizambo wangu ambapo ubikwa
ukitoa watu ndani ya visima vya mali nikianza kuita
Jina la yote jirani alianza kuitika kwa sauti ndogo
Sana nikianza kupambana kwa hati na mali kwa sababu
hakuna mwanadamu aliyeusurika kifo cha ajabu
nikandelea na kasi yaku kwa siku tutu bila kupaniki
wa katika kunusuru yule jirani ilifopiga saa sa aduhun
nikiviza kichwa cha yule jirani

Kwa saa chache nikiviza kutoa jirani yule
hati nche ya watu nikiviza kupata akina hai tena
tuliviza kutoa picha na kupiga pichi nia kwa sababu
ulikuwa ni mafumyo ya kwanza kucha kucha kweli cheu
tuliviza kupusurika kifo cha ajabu nikiviza kuona
ya kwamba kuna na jirani mwema

Wakati huo huo wakuu wa hitara mbali mbali
waliviza kucha kuona janga hilo ambalo uliviza
kumana watu wengi katika kijiwi picho kwa kweli
me mgoaga na upwa hau wali mkavu

(alama iliyotuzwa 19).

Mwandishi wa insha hii anaelewa mada ya insha na amejaribu kuishughulia. Amefanya makosa mengi sana ya kisarufi na tahajia. Hakuakifisha kazi yake hata kidogo, na ana athari kubwa ya lugha ya mama.

Kundi la tatu (alama 21 – 30)

Hawa ni wale ambao maudhui ya insha wameyashughulikia vizuri. Wengi hasa wale waliotuzwa alama 21-25, hupoteza alama kwa kutumia lugha kavu isiyokolezwa semi, ama kutumia semi hizo visivyo. Makosa ya kisarufi, tahajia na msamiati pia huwakosesha alama. Urefu usioridhisha huweza kuathiri alama kwa sababu hoja huenda zisikamilike au kutosha.

Mtungo wa tano.

Anza kwa: Wingu kubwa jeusi lilitokea upande wa mashariki. Baadaye matone mazito mazito

DALILI YA MVUA NI MAWINGU

Wingu kubwa jeusi lilitokea upande wa mashariki. Baadaye matone mazito yalianza kutungesheya ya sipojulikana yametokea - upande gani wa dunia. Basi muda si muda hayakuwa ni matone tena ila ilikuwa ni mvua ya masika ambayo iliwaathiri wengi na kusababisha mafuriko na hata vifo vya watu kadha wa kadha.

Wanalugha hawakutuchezea shera walipolonga dalili za mvua ni mawingu, kwani wingu kubwa jeusi lilipotokea upande wa mashariki na baadaye matone mazito yakaanza kutungesheya. Kwa upande wetu sisi tulidhani kuwa ni dalili za upepo mwanana unaovuma kutoka mashariki. Kumbé lo! zilikuwa ni dalili za mvua.

Mvua hiyo iliyongesha kwa muda wa saa mbili hivi ilikuwa ya uharibifu, kama nilivyo kuwa nimetaja hapo awali. Haya hapa yaliyohudhuriwa kutokana na uharibifu huo, mafuriko yalikuwepo, mifugo ikaathirika na kukufa, mimea ikaathirika pia kwa kufunikwa na maji, huku pia wanadamu

waliathirika pakubwa na hata wengine wao
wakaenda jongomeo.

Mbali na hayo shule pia zililazimika kufunga
hadi hali ingerejea kuwa ya kawaida, afisi
nyingine za serikali na za uma zililazimika pia
kufunga hadi hali hiyo ingekuwa shwari kabisa.

Kutokana na mafuriko hayo watu walilazimika
kuhama na kutaputa hifadhi. Kwa hivyo basi
wengine wao walihamia kwenye jamii zilizokuwa
mbali kutokana na hapo ambazo walizokuwa
nazo na ukoo. Huku kupata hifadhi ilikuwa
ni shida mno, kumwona mtu akiwa amepata
hifadhi alikuwa amefanya kazi ya ziada.

Basi mtu alilazimika kupanya juu chini ili
aweze kuuokoa uhai wake. Watu walijaribu
kwa udi na uvumba lakini wapi? Walitazimika
kuhama kwenye kambi ya polisi na kunadi
kuwa waledi wa lugha hawakutupiga mafumbo
waliposema ukufaaye kwa dhiki ndiye rafiki.
Huku walikuwa kwenye dhiki lakini hawakupata
rafiki ambaye aliwafaa.

Walipokimbilia kwenye kambi ya polisi ndipo
walipopata hifadhi iliyowafaa. Na juu ya haya
yote ilikuwa tu ni mafuriko yaliyo sababishwa
na mvua, na huku ndipo wanalugha walinadi
dalili ya mvua ni mawingu.

Alama iliyotuzwa 22.

Mwandishi wa insha hii anielewa mada na amejaribu kuishughulikia. Hata hivyo amefanya makosa
mengi ya kisarufi na tahajia. Pia insha yake ni fupi na hoja zake ni chache mno, yaani hakuzikuza
kuifanya hadithi iwe ndefu kiasi. Insha yake in kavu haijapambwa kwa semi.

Mtungo wa sita

Andika insha isiyopungua ukurasa mmoja na nusu juu ya kichwa kifuatacho:

HAKUNA MASIKA YASIYOKUWA NA MBU.

Anza kwa: Wingu kubwa jeusi lilitokea upande wa mashariki. Baadaye matone mazito

yakaanza kuanguka moja kwa moja na tukajua msimu huo wa masika tuliokuwa tumeiombea kwa miezi ayami ulikuwa umefika. Hata hivyo sote tulikuenda makwetu kutoka mashambani ambapo tulikuwa tumeshaanza kupanda mimea yetu. Ama kwa hakika, Mola haamwachi mja wake kwani maombi yetu ya mvua yalikuwa yamejibiwa. Wakulima wengi walionekana na tabasamu ysoni kuonyesha furaha yao ingawa vaha ikizidi huleta karaha.

Nilikuwa nimelowa maji nilipofika nyumbani lakini sikujali. Miezi sita iliyokuwa imepita iliniletea mavazo mabaya kuturu yaliyofanyika. Hapo awali, kulikuwa na kiangazi iliyowaua mifugo yetu na kukausha mimea yetu. Ole wetu! Hatukuwa na maji wala chakula huku tukikereketwa mara kwa mara na matumbo yetu. Hatukupai msaada wowote kwa kuwa, mwenye shibe hamjui mwenye njaa. Kwa kweli, dau la mnyonge haliendi jashi.

Niliungana na wazazi wangu sebuleni na kusherehekea kama tulikuwa katika sheret ya ndovu kumla mwanawe. Furaha ilitujaa hadi pomoni mithili ya mzazi aliyepata mtoto salama salmini. Huko nje kullendelea kunyea lakini ilikuwa baraka

tele. Waama, aisi fuye mvua imemnyea-chudi
na hamana zetu zingelipwa. Ina,
achanikaye kwenye mpini hafi njaa-
Tulienda kulala fofoto giza lilipotawala
anga huku tukijua tumebarikiwa.

Ajidhanive yuko juu achunge
asianguke. Asubuhi ilipofika sote
tulishangaa na kubungaa kuona kilichofanyik
Chambilecho wahenga, ukistaajabu ya
Musa utayaona ya firauni-kwote
kulikuwa na mafuriko na mvua
iliendelea kunyaa-Nyumba yetu msonge
ilijaa maji huku hata nafasi ya
kutembelea hakukuwa. Kwa bidii za
mchwa ajengaye kishirazi kwa mate,
tuliweza kutoka nyumba hiyo na
kuogelea hadi palipokuwa pema-

Hatukuwa peke yetu bali familia
nyingine ziliandamana nari-vitu vingi
zilikuwa vimeharibika huku tukiona
vyombo, nguo na hata pesa zikiendea
popote. Nyumba za wengine zilikuwa
zimebomoka huku watu wemo ndani
wakiomba msaada. Kwa kweli, hakuna
zuri lisilokuwa na baya. Umoja ni
nguvu utengano ni udhaifu tulisaidiana
hadi tulipotika nchi kavu. Tufikuwa
tumejaa maji kutoka juu hadi chini lakini
angalau tulikuwa tumenusurika-

Tulipata msaada hali ilipoendelea kuwa
baya lakini wakati huo wengi walikuwa

wameshaenda ahera-Kambare kwa kweli
mkunje angali mbichi. Walionusurika
walipewa mahitaji ijapokuwa madhara
yaliyowakumba wengi wetu hayangeambiwa
pole. Hata hivyo, yaliyo na mwanzo yana
mwisho. Msimu ulipita na wengi walihama
kwani mwenye macho haambiwi tazama.
Ina, yote yang'ayo si dhahabu.

(alama iliyotuzwa 30)

Insha hii imeandikwa vizuri. Mwandishi amepanga kazi yake vizuri katika aya. Hata hivyo, amefanya makosa ya kisarafu na hijai kama:

- Masika tuliokuwa tumeiombea – masika tuliyokuwa tumeyaombea
- Kiangazi iliyowana – kiangazi kilichowana
- Sote tulikuenda – sote tulikwenda
- Watu wemo ndani – watu waliokuwemo ndani

Kundi la nne (alama 31 – 40)

Hawa ni wale walioandika insha zao kwa ustadi mkubwa. Lugha wanaimudu vizuri na wameshughulikia maudhui kwa namna inayoridhisha kabisa. Insha zao zinavutia kwa hati nzuri, aya zilizopangwa vizuri, msamiati mwingi mwingi unaokubalika na wingi wa tamathali na semi.

Wale waliotuzwa alama 36 – 40 huwa wale wameandika insha za kipekee na za kiwango cha juu zaidi. Katika hawa makosa ya aina yoyote si rahisi kupatikana. Insha za kundi hili huwa za urefu unaoridhisha.

Mtungo wa saba

NDOTO YA KUPENDEZA

Anza kwa: Wingu kubwa jeusi lilitokea upande wa mashariki. Baadaye matone mazito mazito

Hapo upepo mkali kutoka matlai ukaanza kuvuma kwa hasira
na ghadhabu. Nilifanya halanhalan kuwenda nyumbani maadam
dalili ya mvua ni mawingu Mwia. si mvua, niliwasili nyumbani
huku nimepowa rororovu. Nilikuwa nikiteleneka mithili ya
kuku aliyenyeshewa. Hapo nikajiona kuwa salama salimiri.
Mvua ilinyesha kidindia kutwa kucha, ikiandamana kwa
radi na mwanga wa umeme. Keshoye, niliamka macho mbichi
huku nimezinduliwa na kamsa na moyowe ya hofu. "Uwii!
Uwii! Nisaidieni. Mwana wangu anapeleka na maji" Nilitoka

shoti mfano wa chui na kabla ya koo kumeza punje, nilijikuta nje ya nyumba. Nilielwa fika kuwa wahenga hawakubojoa maneno ovyo kwa kusema, 'mbiu ya ngambo ikilia kuna jambo'.

Umati na kaumu za watu zilikuwa zimekusanyika nje. Kisa na maana, mtoto wa watu alikuwa akibebwa kwa maji. Mto ulikuwa umefurika furufu. Hakuna aliyethubutu kuukaribia, hata walitazamana kwa hofu na mshangao wasijue la kufanya. Kwani hakuna aliyetaka kutangulia mbele ya haki kabla ya wakati wake.

Hapo ndipo nilipeamua kupiga hatua kabla ya maji kuzidi unga aisha kuziba ufa kabla ya kujenga kutu. Nilikimbia marzilini na kuvalia lebasu zangu za kuogelea. Pamoja na hayo, nilipiga bismilahi kwake. Rabuka kitani nilielwa fika kuwa, bidii ya mja haikidhi haja.

Mwia si mtonjo, nilitwika mguu mabegani mpaka ufuoni mwa mto. Basi nikajaribu juu chini kumwandacha kila mmoja pale ili kufanya nilichotakiwa. Haja walinikanpia kwa haciru na kamaki, 'Ghulamu wewe waendapi? Ituu si mchezoni. Mto huu umejaa mamba waliotingwa na abao. Watokuraria vururaru ubakievipandevipande!'

Hayo yote ni mambo niliyoyalia na kuyamkia. Hata hivyo niliwapa kisogo huku nikiyadhatua ya wahenga, 'penye wazee hapaharibiki jambo'. Nilijutumbukiza majini mithili ya mamba huku nguo zikilowa chepe. Kisha nikaogelea mithili ya samaki, lengo na nia, kumwokoza binti yule aliyekuwa karibu kuzama. Kila mja alidhani kuwa nilikuwa nimejitumbukiza katika bahari ya mauti. Lakini mambo yalikuwa kinyume na hayo.

Nilifanya juu chini, nikajifunga nira kumwokoza mwana yule. Nina gake alikuwa akitinikwa na mchozi kwa njia nne nne mpaka nikashikwa na imani. Nikapiga moyo konde na kuzidi kutia bidii za mchwa wajengao kichuquu kwa male. Juhudi zangu zilionekana kuambulia nunge lakini

sikusahau ya wazerruwe na wazembwele, 'Rabuka' hawaachi waja wake katu!

Huku nikitilia manani ya wazee wa sama za kale kwamba, 'achanikaye kwenye mpini hafi njaa', nilizidi kukaza mwendo. Naam, mgagaa na upwa hali mkavu. Niliweza kumfikia binti yule na kumuokoa. Nikatoka majini naye huku akiwa mzima kama kigonyo.

Fikra za watu kwamba ziligediwa na mamba, ziligeuka na kuwa kichoko. Nilipua na bahasha iliyozidiya mzee atiyepita jino la kinyotua muwa. Nikawa nikicheza na kudemka dem dem kama kuamba mifupa sikuumbiwa. Nikanyanguliwa juu mithili ya tiara. Mara ghafla nikaa-chiliwa na kuanguka chini pu!

Nilipozinuka, nilijipata sakafuni mwa chumba changu. Mbona usiwe ukweli?

(alama iliyotuzwa) 33

Insha hii inavutia kwa tamathali na semi, hati safi na aya kupangwa vizuri. Mwandishi amejaribu kuishughulikia mada vilivyo. Amefanya makosa machache sana, hasa ya tahajia.

Mifano ni:

- Ikiandamana kwa radi- ikiandamna na radi
- Nilijutumbukiza – nilijitumbukiza
- Niliyoyalia – niliyoyalalia
- Manani – maanani

Mutungo wa nane

Andika insha isiyopungua ukurasa mmoja na nusu juu ya kichwa kifuatacho:

MVUA YA GHARIKA KARIANI MWETU

Anza kwa: Wingu kubwa jeusi lilitokea upande wa mashariki. Baadaye matone mazito mazito

yalianza kunyesha. Ngurumo za radi zilihinikiza angani. Watoto walijawa na woga wa shumduwa. Fuadi wangu ulinidwikadwika mithili ya tokomire za wazaramo. Mvua

yenyewe itinyesha kwa fujo. Upepo mkali
wizing'oa paa za nyumba. Tulikaa kimya
na kutulia kama maji mtungini tusijwe
la kufanya, chambilecho wamantiki na
wamanatiki wenye lisani za utaalamu
na utalamidhi "Jambo usilolijua ni usiku
wa giza.

Baada ya muiwa wa kelbu kuukalia
mkia, maji yalikuwa yamefurika furifuri
na kuingia vyumbani vvyetu. Nilishikwa
na huzuni kama mja aliye hukumiwa
kunyonga, na sasa yuaongozwa katika
kijia chenye giza, na hajui mambo
yatakavyokuwa baada ya nukta chache.

Nilikuwa na wazazi wenye fulusi
lukuki. Walinifunza na kunienzi kama
mboni za maozi yao. Niliishi maisha ya
Taha mustarehe bimithili ya Sultan
bin Jetehe. Sasa mali yetu yote
yange sombwa na maji. Tulikimbia ili
kuyaokoa maisha yetu. Mauti yalikuwa
ya kitukodolea mdozi. Wengine walibaki
nyuma wakisema eti wao ni stadi
wa kuogolea. Nasitulikimbia kwani
wahenga na wahenguzi wa jadi na
jadudi hawakumlazimisha kiwete
kuuparanga mti waliponadi. "Kwa
mwojo huenda kicheko na kwa shujaa
huenda kilio.

Katika harakati zetu hizo, tulikutana
na asasi wawili. Nilitetemeka bimithili
ya kifaranga mwenye manyoya haba
wakati wa kipupwe. Tulipambana

na hayawani hawa wawili na baadaye
tukawa shinda. kwani wahenga
waligunga ndipo waliponadi"

"Asiyeshindwa si mshindani"

kwa bahati mbaya maji
yaliongezeka na tukašombwa sisi
sote. Hapa kila mtu alitumia ugwiji
wake ili kuya nusu maisha yake.
Nilipiga bismillahi kwa Rabimsta ili
anipe uwezo wa kuepukana na mauko
haya. Baada ya muda wa tembe
kumeza punje la mahindi, nilikuwa
nchi kavu. Nilimshukuru Rabuka huku
nikitumai ya kuwa Mungu si mfaki.

"kapu langu lilikuwa tupu na nilihitaji
maankuli. Ghafla bin yuu nilisikia
mgurumo wa magari. Loh! Niliona
magari yaliyo chorwa insalaba mwekundu.
Nami nilikuwa nimejitaza ardhini
kwani nilikuwa nimechoka, hoi bin
tiki tamthili ya punda wa dobi. Niliamka

na kujikakamua hadi magari yalipotia
habla. Walitoka kwenye gari huku
wamevaa nguo za kupiga mbizi.

Walinipea chakula nami nikata kwa
ulafi kama majuniu wa majunju.

Manusuta waliokolewa na wengine
wakapelekwa hospitalini. Tulipewa nguo,
chakula na mablanketi. Tuliwasifu

kwa wema wao kwani "chanda
chema huvikwa Pete

Baadaye, waliopotwa na mauko walipelekwa kwenye chumba cha kuhifadhi maiti. Mimi mwenyewe niligundua ya kuwa nilikuwa nimefiwa na wavyele wote wawili. Nililia kwikukuu. Sikujua nianzie wapi na nimalizie wapi. Mawazo kochokocho yalinizunguka kichwani mwangu.

Wingu la jitima lilitanda miogoni mwitu. Baadaye nilipelekwa kwa mbiomba wangu. Ndipo nilipoamini ya kuwa kifo hakina huruma hata chembe.

(alama iliyotuzwa 38)

Insha hii imeandikwa kwa ustadi mkubwa. Kazi imepangwa vizuri kwa sentensi na aya pamoja na hati inayovutia. Makosa ya aina yoyote ni machache sana. Mtahiniwa amejaribu kueleza yaliyotokea akizingatia mada aliyopewa. Hoja zake zimekamilika, na insha yake ameikoleza utamu kwa matumizi ya semi na tamathali. Kosa la tahajia limeonakana:

Mwitu – mwetu

4.3 MAPENDEKEZO KWA WALIMU

- Ni vizuri mfundishe Kiswahili kwa ujumla wake. Tumieni vitabu ambavyo vimependekwa na Wizara ya elimu katika kufundisha.
- Sisitizieni wanafunzi kuwa wakijibu maswali ya kifungu ni lazima wasome kifungu chote ili waweze kujibu maswali, wala wasijikite pale wanapofikiria kuwa swali limetoka.
- Wanafunzi wenu ni lazima wasome kichwa cha insha na kuelewa mada ili waweze kutoa hoja nyingi. Wafundisheni mbinu ya kuzindondoa hoja zao kwanza na kuzikuza katika aya.